

DAVID VAN REYBROUCK DE LAGE LANDEN ZIJN MOE

Nee, stabiel was onze relatie nooit. De afgelopen decennia zijn de Vlaams-Nederlandse verhoudingen geëvolueerd en getransformeerd, verbeterd maar ook verslechterd, gerijpt maar ook wegkwijnend.

In de volle jaren zeventig keek Vlaanderen steeds meer op naar Nederland. Ik weet waarover ik spreek. Wij stonden met onze vouwcaravan op campings in het zuiden van Frankrijk. De Deltawerken waren in volle aanbouw, het kapsel van Mies Bouwman weerstond nog zwaardere noordwesterstormen en Joop Zoetemelk maakte zich op om enkele jaren later de Tour de France te winnen. Terwijl België, arm België, na de triomfen van Eddy Merckx en Lucien Van Impe, na 1976 nooit nog de eindzege in de Grande Boucle zou binnenslepen.

Wij stonden op Zuid-Franse campings en mijn broer en ik leerden van Hollandse vriendjes de regels van het petanquespel dat zij steevast omschreven als 'sjeudeboel', een Noord-Nederlands woord dat wij niet kenden. Hun stralende, blonde moeders kookten op campinggas in kleurrijke campingcars, hun vaders reden om stokbrood met een Citroën DS met blauwe nummerplaat en vriendelijke belectering. Mijn broer en ik keken ernaar en voelden ons raar. We lachten weliswaar met hoe ze 'zeuven' zeiden, terwijl er toch echt geen 'u' stond, maar 's avonds in bed lazen wij stiekem hun strips over Roel Dijkstra, een Nederlandse voetbalheld die kon dribbelen als God en meer spelinzicht had dan alle gedaanten van Johan Crujff samen. En o ja, Nederland had ook al twee keer in de finale gestaan van de wereldbeker voetbal.

Terug thuis vulden we onze lange, barre winters met het kijken naar Nederlandse spelprogramma's (Ted de Braak, Ron Brandsteder, Rudi Carrell, Willem Ruis – ik herinner me hun namen makkelijker dan die van mijn nonkels en tantes), spelprogramma's waarin strijkijzers en auto's werden uitgedeeld als betrof het 'piekenieken' (voor de Nederlanders: dat is een Vlaams woord dat u maar even moet opzoeken) en waarin deelnemers om onverklaarbare redenen hun handen voor hun opengesperde monden sloegen toen ze een ton bleken gewonnen te hebben, iets wat wij maar niet konden bevatten. Wij hadden zelf op onze weide, naast de garage van onze burens, een ton staan: het ding stonk en lekte en padden kwamen er slierten slijm in leggen, maar op tv ging men ervoor uit zijn dak.

Wij waren eigenlijk maar een bende prutsers, wij Vlamingen. En dat duurde nog een hele tijd. Nog lang voordat Dirk Frimout en Frank De Winne de ruimte in werden gekatapulteerd, was astronaut Wubbo Okkels uit Almelo al een soort intergalactisch fenomeen uit de Lage Landen, vooral als uitvinder van de ruimteslaapzak. Met dat ding kreeg je zelfs in een toestand van gewichtloosheid toch het gevoel dat

er een knus deken op je lag, en dat terwijl wij nog op halfrotte strozakken sliepen. Ja, ik stel het wat scherp, maar toen ik begin de jaren negentig naar Nederland verhuisde om er zes jaar te gaan wonen, bracht mijn vader me met een auto vol kartonnen dozen noordwaarts. Bij het oversteken van de nog altijd indrukwekkende brug bij de Moerdijk floot hij bewonderend: 'Groot volk, die Ollanders.' Zo dachten wij daarover, zo was het altijd al geweest, zo zou het ook altijd blijven.

En toch sloeg het om. Ergens in de jaren negentig kwam er een kentering. Vlaanderen had ineens eigen commerciële televisie, de film *Daens*, de slogan 'Mode, dit is Belgisch', Flanders Technology, Barco-beeldschermen en dEUS. Het kleine broertje voelde zich niet langer klein. Het had genoeg van het vernederende opkijken naar Nederland, het geloofde in zijn kracht. Er was een explosie van energie en creativiteit, op vlak van hedendaagse dans, muziek, theater en mode. Maar in bredere cirkels maakte het oude minderwaardigheidscomplex geen plaats voor een volwassen omgang met de noorderbuur, maar voor een typische trek van de puberteit: snoeverigheid, niet uit hooghartigheid, maar uit gebrekkig zelfvertrouwen. Volks Vlaanderen keerde Nederland de rug toe. Als een Hollander het nog aandurfde op de Vlaamse beeldbuis te verschijnen, werd hij voortaan ondertiteld.

Nu hadden die Nederlanders er ook een beetje zelf om gevraagd, met hun brallerige vrijgezellenfeesten elke vrijdagavond in Antwerpen. Met hun idiote ophemelen van 'onze Bourgondische gezelligheid' op het moment dat extreemrechts hier tot een derde van de stemmen haalde. Met hun vertederd kirren bij onze taal die ze wel vaker als 'sappig Belgisch' omschreven. De Vlaming werd de neger van de Benelux: woest maar authentiek; Nederland kon er al zijn verzuchtingen op projecteren. Dat exotisme kwam de volwassen verstandhouding nog minder ten goede dan onze puberale zelfgenoegzaamheid.

Wat ook niet hielp, waren de Paarse Kabinetten in Nederland. Terwijl bij ons een liberaal als Verhofstadt plotseling enkele sociale reflexen in zijn psyche ontwaarde, leken Nederlandse socialisten liberaler dan de liberalen te willen zijn. De manier waarop het onderwijs, de zorg, het openbaar vervoer en de post een voor een in de uitkoop gingen, deed bij ons in Vlaanderen meer dan een wenkbrauw fronsen. Ik woonde in Nederland in de jaren negentig en zag mijn geloof in dit land verloren gaan op de dag dat Ajax een beursgenoteerd bedrijf werd. Voetbal, een volkssport? Nee, een beursaandeel.

Terwijl de Vlaamse podiumkunsten en de Vlaamse rockscene een ongekende bloei beleefden en internationaal hoge ogen gooiden, ging in Nederland zéér veel culturele rijkdom verloren door een dolgedreven marktwerking. Burgerzin werd gereduceerd tot koopkracht en onderwijs tot entertainment. Het gevolg was een cultureel analfabetisme waar nog jaren tegen gestreden zal moeten worden. Er kwam braaf, conventioneel toneel, er kwamen matige muziekgroepen en onuitstaanbaar schreeuwerige radiostations. Het trieste dieptepunt viel voor mij op de dag dat het jaarlijkse Theaterfestival, waarop de tien belangwekkendste producties van het afgelopen seizoen worden hernomen, werd opgesplitst in een Nederlands en Vlaams festival met beperkte kruisbestuiving. 'We zijn nu eenmaal te veel uit elkaar gegroeid,' hoorde ik in Vlaanderen. Het voormalig kleine broertje had toen genereuzer moeten optreden.

In 2002 leek de splitsing der geesten helemaal bezegeld. De aanleiding: de wereldbeker voetbal. De plaats: de grensovergang bij Brecht. Aan de laatste brug over de snelweg hing aan Belgische zijde een baldadig spandoek, want mijn land putte véél zelfvertrouwen uit het feit dat wij wél en de 'Ollanders' niét gekwalificeerd waren. Goed en wel te lezen stond er voor iedereen die op weg was naar Nederland: 'Hier eindigt het wk.'

En toch is het anders gelopen, en niet alleen omdat bij de wereldbikers van 2006 en 2010 het spandoek aan de andere kant van de

brug mocht opgehangen worden. Nee, vandaag merk ik een nieuwe toenadering tussen Vlaanderen en Nederland, een nieuwe belangstelling. Vlaamse auteurs winnen grote literaire prijzen in Nederland en twee Nederlandse dichters (Ramsey Nasr, de huidige Dichter des Vaderlands, en Joke van Leeuwen) werden stadsdichter van Antwerpen. Academici en artiesten van beide gewesten ontmoeten elkaar weer. En dat is goed.

De vraag is niet langer of Nederland voorloopt op Vlaanderen, zoals in de jaren zeventig en tachtig werd gedacht, of Vlaanderen op Nederland, zoals men in de jaren negentig meende, maar of we überhaupt nog wel vooroplopen. Nederland, het sociaaldemocratische paradijs van weleer, heeft nu ook de smaak te pakken van extreemrechtse xenofobie en islamofobie. Nederlandse en Vlaamse politici worstelen met de effecten van een duister populisme, met ellenlange formatieperiodes, met het einde van het neoliberalisme, met het einde van de westerse hegemonie, met het einde van een bepaalde fase van de Europese droom, met het begin van een zeer grote milieucrisis. De Lage Landen zijn moe. Terwijl men in Amsterdam al een decennium bezig is met de bouw van de tunnel van de noord-zuidverbinding, waren ze hier in Antwerpen al jaren bezig met nog maar de vraag óf er een tunnel moet komen. Het is ironisch: vandaag zijn de banden tussen Vlaanderen en Nederland beter dan ooit, net omdat het zo moeizaam gaat in ons beider landen. Het voordeel is misschien dat we elkaar voor het eerst als waarlijk volwassen gesprekspartners gaan beschouwen, verenigd in taal en verwant qua tristesse. Dat noopt tot een gelijkwaardige uitwisseling van gedachten, vrijmoedig en onafhankelijk, met begrip voor wat we delen en waardering voor elkaars eigenheid.

David Van Reybrouck (*1971) is cultuurhistoricus, archeoloog en schrijver. Hij studeerde in Leuven en Cambridge en promoveerde in Leiden. In 2002 kreeg hij de Debuutprijs voor zijn literaire non-fictieboek *De plaag* (2001). Zijn toneelstuk *Die siel van die mier* (2004) werd bekroond met de Taalunie Toneelschrijfprijs 2004 en de Vijfjaarlijkse Prijs voor Podiumteksten 2007 van de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde. In 2007 publiceerde hij de roman *Slagschaduw* en het toneelstuk *Missie*; de eerste titel stond zowel op de longlist van de AKO Literatuurprijs als op die van de Gouden Uil, de laatste won de Arkprijs van het Vrije Woord 2008. In 2008 verscheen het *Pleidooi voor populisme*, waarvoor Van Reybrouck de Jan Hanlo Essayprijs en de Vlaamse Cultuurprijs Kritiek en Essay 2009 ontving. Zijn meest recente boek is *Congo, Een geschiedenis* (2010); het werd bekroond met de AKO Literatuurprijs, de Libris Geschiedenisprijs en de J. Greshoff-prijs.